

PATRIMONI LLENGUA // Pitu Basart > TEXT

Què diu en Pep?

En aquests temps tan voraçs, en què quan tot just comencem a pair una cosa ja ens en posem una altra a la boca, paga la pena sentir la pàtina dels anys en la parla d'en Josep Maymí.

Els manuals expliquen que un tipus de variació que afecta les llengües és la generacional. Amb el pas dels anys, d'una generació a la següent, la llengua canvia, arriben usos i paraules noves i desapareixen de la llengua habitual trets característics i mots, que endrecem al museu de l'antigor: a partir d'aquest moment els qualifiquem amb l'adjectiu *arcaic*. Passar anys vol dir conviure amb els fills, i amb els fills dels fills, que són els néts. En Josep Maymí n'ha passats molts d'anys, vuitanta-vuit exactament, des que va néixer a Cassà l'any 1914. Per tant, pot ser un bon model per saber algunes coses que deien les generacions passades i que nosaltres ja no diem –o comencem a oblidar– per aquests voltants de les Gavarres i l'Ardenya.

Aquesta nostra zona ha estat tradicionalment un territori en què la iod ha estat ben viva. La llengua d'en Pep ho testimonia: «Anàvem a *trebaiar* a bosc: carbonàvem, o fèiem rabasses... Dormíem a les *païsses* de les cases de pagès. Fèiem quinzena: cada *dugues* setmanes baixàvem al poble per *taiar-nos* els *cabeis* i afaitar-nos». *L'ui* i la *uiera* de la dextral, els *pois*, les *ceies* i tantes altres paraules que en Pep pronuncia amb ieisme

compleixen una norma perfectament estudiada, que avui els nois i les noies de Cassà, Girona, la Bisbal, Llagostera o Palafrugell han començat a oblidar. Vegem més particularitats de la parla d'en Josep Maymí. Totes les formes de primera persona del present d'indicatiu que acaben en O (pronunciada U) tenen reforç generalment de K: «Si hi *pensoc*, et faré *aioli*», em diu sovint. Igualment totes les formes *gua* i *qua* són pronunciades per en Pep com a *go* i *co*: «*Con* se va acabar la guerra...»; «*Cons* ne tenim avui?»; «L'aram *agonta* més bé l'escalfor que el ferro.»

Quan les «eles» volen. A la forma de segona persona del present d'indicatiu del verb *voler*, li ha volat la L en el parlar d'en Pep: «*Vós* un vermut, noi?», em diu quan vaig a casa seva. També pren el vol la L en to-

tes les formes que contenen *altre/a*: «*Nosatres* tirem avall i d'*atres* arriben». El nostre home té dues formes d'expressar la negació en una frase. Una, la més peculiar, és negar amb la partícula *poc* seguida de *que*. Diu: «Jo *poc que hi era*». També pot fer-ho de la manera habitual, però reforçada amb la forma *pas*: «*No* vindré *pas*, avui». Els pronoms febles, en el discurs d'en Pep vacil·len, no pas per l'ús, sinó pel fet que davant del verb començat en consonant moltes vegades li pots sentir usar la forma plena: «*Me* va agradar molt pujar al puig Gros»; malgrat que altres cops també usi la forma reforçada: «*Em* va dir que no hi pujàrem, i mira't tu...» Avui és normal de fer servir el verb *haver* en les formes verbals compostes; diem normalment: «He vingut a casa teva i no hi eres». En Pep, en canvi, encara usa moltes vegades com a auxiliar el verb *ser*. Ell diria: «*Sóc* (o *sot*) vingut a casa *teua* i no hi eres». O el següent: «*Ets* anat a mercat?». La forma femenina dels possessius tòpics, la diu amb U i no amb V, igualment com ho fan els valencians: *meua*, *teua*, *seua*. I, quan el possessiu femení passa davant del nom, en Pep el pronuncia sense la neutra final i sembla masculí: «La *meu* mare va morir quan jo era molt petit, ni la vaig *co-nèixer*.»

Josep Maymí i
Margarit
(Cassà, 1914).

Un lèxic molt particular. El seu lèxic té moltes particularitats. En Pep *estornica*. I és que, a la zona de Cassà, mai ningú no *ha esternudat* fins ara: el verb *estornicar* és el rei absolut dels refredats i les al·lèrgies. Per anar a can Pep s'ha d'agafar el carrer de la Llebre cap *amont*, (mai *amunt*) i *llavors* o *allavors* buscar el número 1 (en cap cas li sentirem dir *llavors*). No gaire lluny de can Pep hi havia una taverna, que ara ja no despatxa vi. «*Hi ha* molt de temps que can Met Xicó és tancat», em diu. En aquesta expressió la locució verbal *hi ha temps* té valor de *fa temps*.

Segurament l'escola, i els mitjans de comunicació, que han escampat arreu un necessari missatge uniformador, tenen a veure amb el

fet que molts d'aquests trets hagin perdut la continuïtat. Segurament, també, s'ha anat escampant pel país la idea que alguns d'aquests usos van associats amb la ruralia, la qual cosa els ha condemnat definitivament a les golfes de l'oblit. Fa la impressió que en qüestió de pocs anys hem deixat –i anem deixant– abandonats a les cunetes del camí usos lingüístics peculiars, com si portéssim una càrrega massa feixuga i ens en volguéssim desfer, com si ens fes vergonya de mantenir vives totes aquelles peculiaritats que ens fan diferents, que ens identifiquen. Potser la situació de conflicte lingüístic que vivim des de *fa temps* també hi té molt a veure.

«Lo que un segle bastí, l'altre

ho aterra...», diu mossèn Cinto al poema «Los dos campanars» de *Caniigó*. En èpoques passades segurament havíem d'esperar el pas de molts anys per tal de notar els canvis. Actualment, la nostra llengua fa la muda d'una manera ràpida i evident. A glòpades de televisió, tots som més iguals, tots més falsament moderns. I tornant a en Pep: el poema de Verdguer continua així «...mes resta sempre el monument de Déu...» Si digués a en Pep que ell i altres com ell són la reserva que ens ajuda a entendre qui som, com parlàvem –o sigui, aquests monuments de Déu que deia mossèn Cinto– de segur que sentiria algun renec. I és que en Pep és un xic descregut, però té moltes coses, encara, per ensenyar-nos 🦋